

bővülés lehetőségét. (Erre a folyamatosan változó jogszabályi környezet is kényszeríti a szerzőt és a szaktanárt. Csak a 2007/2008-as tanév hozadéka: a helyi tantervekbe be kellett építeni az uniós kompetenciákat, megváltozott az érettségi vizsgaleírás, kis százalékban módosultak a kerettantervek követelményei.)

Összegzésként: feltétlenül ajánlható ez a módszertani könyv azoknak, akik most kezdik felkészülésüket a mozgókép- és médiaoktatásra. Alapkönyve lesz a médiatanár szakos hallgatóknak. De hasznos a gyakorló pedagógusok számára is. Ötlete-

ket meríthetnek óravázlataikhoz, újragondolhatják, tudatosíthatják tanítási gyakorlatukat. Ráadásul a könyv gazdag szakirodalmi bázisa és nyitott fejezetei (például óravázlat-szerkezetek) további utánajárára buzdítják az olvasót.

Szijártó Imre (2008): *Mozgóképkultúra és médiaismeret tanításának módszertana*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen

H. Papp Zsolt

Hajdúböszörmény, Bocskai István Gimnázium

Dokumentumfilm a történelem oktatásában

Viliam Kratochvíl, Ivan Kamenec és Ivana Gregovová szlovák történészek Dokumentárny film ako školský historický obrazový prameň (A dokumentumfilm mint iskolai képi történelmi forrás) című 2008-as kötete értékes hozzájárulás a szlovák történelem-módszertani irodalomhoz. Legfontosabb újdonsága, hogy egy olyan, méltatlanul elhanyagolt metodikai iránynak szentel figyelmet, mint a dokumentumfilm-nézés, illetve feldolgozás a történelemórán.

A könyv első felében Viliam Kratochvíl, a pozsonyi Komenský Egyetem Történelem Tanszékének docense általában a dokumentumfilmek iskolai környezetben való alkalmazásának módszertani fogásait taglalja, majd ezt ülteti át gyakorlatba Dušan Hudec *Miluj blízneho svojho (Szeresd felebarátodat)* című 2005-ös dokumentumfilmjének elemzésével, felhasználásával. A könyv másik fele, mintegy szerves kiegészítése az a fejezet, melyben az ismert szlovák történész, Ivan Kamenec ír a Hudec-film történeti háttéréről. Arról a szlovák közvélemény által máig kevésbé ismert zsidóellenes pogromról, amely 1945. szeptember 24-én Tapolcsányban (Topolčany) történt, és amelyet Kamenec így foglal össze: „Tapolcsányban az események nyílt rasszista jelleget öltöttek. A véres középkori kegyetlen zsidóellenes rituálék szelleme mellett megjelent a háborús idők alatt

Szlovákiában széles körben terjesztett antiszemita propaganda is.”

Szlovákiában sajnos alig van szakirodalma és kidolgozott gyakorlata a dokumentumfilmek történelemoktatásban való felhasználásának, ellentétben Magyarországgal, ahol már azért akad példa, mint például Beró László (2005) remek munkája. Szlovákiában abból a tapasztalatból tudunk kiindulni, miszerint az iskolában népszerű tevékenység a filmek, ezeken belül a történelmi dokumentumfilmek nézése. S bár tudható, hogy a tanárok eszköztárában vannak (általában saját tulajdonú) történelemfilmek, ezekkel több gond is van. Nemcsak az, hogy rendszert túl hosszúak, vagy hogy hiányzik a minőségi vetítéshez szükséges eszköztár, hanem főleg az, hogy ezek a filmek nincsenek módszertanilag feldolgozva. Más szavakkal: általában nem a történeti hitelességükkel van gond, hanem azzal, hogy

praktikus és módszertani szempontból hasznavehetetlenek.

A vizuális képésnek a történelemtanításban nem sok esélye van, ha azt kor- és célszerű didaktikai apparátus nélkül kísérli meg valaki. A tanulók által iskolán kívül észlelt vizuális élmények (azok mennyisége és minősége egyaránt) nemhogy segítőleg, de egyenesen – miként Kratochvíl mondja – „ellentétesen hatnak a dokumentumfilmek iskolai használatával. A képészlés felgyorsulása és az ebből következő képértelmezési felületesség ugyanis óhatatlanul kihat a múltbeli képek, filmek stb. értelmezésére is” (10. o.). A diákok által igényelt vizuális tevékenységek komoly kihívás elé állítják az oktatókat, legalábbis ha azt nem pihentető időtöltésnek, hanem céltudatos fejlesztő tevékenységnek fogjuk fel. Kratochvíl a tevékenység lényegét és értelmét az utóbbiban, a vizuális készségfejlesztésében látja. Ehhez ad segítséget a könyv negyedik és ötödik fejezetében a filmhez kapcsolódó didaktikus apparátus. Itt a szerző kisebb egységekre (általában tízperces szekvenciákra) bontotta a filmet, s ugyanitt olvashatók a még élő szemtanúk vallomásainak szövegátiratai, valamint azok a célzott kérdések, amelyek segítséget nyújtanak a film mélységi feldolgozásához. Míg a dokumentumfilmek egyik veszélye az, hogy az egyre tökéletesedő technika sikerrel mossa össze a valóságot és a fikciót, addig legnagyobb pedagógiai potenciálja abban rejlik, hogy demonstrálhatóvá válnak az objektivitás és a szubjektivitás határai egy-egy konkrét történelmi esemény kapcsán. Ebből kifolyólag a tapolcsányi film elemzése során Kratochvíl nagy jelentőséget tulajdonít olyan kérdéseknek, mint például: Milyen érzések töltöttek el a kép láttán? Milyen hagulatot sugároz számodra a kép? stb.

A gyakorló tanárok számára nagyon jó elméleti és gyakorlati alapként szolgálhat ez a könyv. Miközben a dokumentumfilmek egyre többször szolgálnak információforrásként a diákoknak (tehát tulajdonképpen vetélytársként lépnek fel a történelemoktatással szemben), addig a gyakorlatban gyakran nem világos, hogyan kell(ene) vagy lehet(ne) őket használni. Nagy kár, hogy a könyv szerzői gyakorlatilag figyelmen kívül hagyják a dokumentumfilmek legújabb válfajait, amelyek mondanivalója elsősorban nem a történelmi tényeken és különösen nem a kritikai gondolkodásra való serkentésen alapul, hanem a nyílt vagy rejtett szórakoztatáson. De még így is úttörőnek és különlegesnek számít ez a szlovák nyelvű módszertani kezdeményezés Szlovákiában, ami bizonyít például az is, hogy Kratochvíl főleg cseh és német szakirodalomra hivatkozik: mások mellett Z. Benešre, D. Třeštikre, V. Spoustára, M. Sauerra. A publikáció egyes részei különösen értékesek az adott iskolai jelenség alaposabb elméleti megismeréséhez. Ide tartozik például azoknak a legfontosabb kompetenciáknak a felsorolása, melyek az iskolai dokumentumfilmek segítségével fejleszthetők, mint például a nonverbális ikonografikus források verbalizálása és interpretációja, a heurisztikus megfigyelési módszerek és a mozgóképjelenetek elemzési stratégiái. Furcsán hangzik, de úgy tűnik, tanulóinkat a látható világ képgazdagságával szemben kell történelmi (mozgó) képelemzésre tanítanunk.

Kratochvíl, V., Kamenec, I. és Gregorová, I. (2008): *Dokumentárny film ako školský historický obrazový prameň. (A dokumentumfilm mint iskolai képi történelmi forrás.)* Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov.

Irodalom

Berő László (2005): Szász János A Holocaust szemei című filmje. A film és a tankönyv közös feldolgozása. In: Szép Ágnes (szerk.): *Megközelítések. Tanári kézikönyv a holokauszt témakörének feldolgozásához.* 33–43.

Vajda Barnabás
Selye János Egyetem, Tanárképző Kar,
Történelem Tanszék